

การจัดทำบัญชีครัวเรือนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน Preparation of Household Accounting for Sustainable Community Development

ดร. รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิศรา จันท์เจริญสุข**

บทคัดย่อ

การทำบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วนร่วมของชาวชุมชน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อแนวทางการพัฒนาชุมชนและครัวเรือน เพื่อนำไปสู่ความพอเพียง ซึ่งผู้ปฏิบัติจะต้องรู้จักประมาณตนเอง มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ ในการดำรงชีวิต ซึ่งการวางแผนที่ดีนั้นจำเป็นจะต้องมีการจดบันทึกข้อมูลรายรับและรายจ่ายที่ถูกต้อง มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการรับและการจ่ายของครัวเรือน เพื่อจัดทำเป็นบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วนร่วม โดยนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาหาวิธีการเพิ่มรายรับและตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นเพื่อให้เกิดความพอดี หากมีส่วนที่เหลือก็ให้เก็บออมไว้เพื่อใช้ในอนาคต ซึ่งข้อมูลที่ได้รับในภาพรวมจากบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วนร่วมของชาวชุมชน จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยบทความนี้ได้อธิบายถึงวิธีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัวและชุมชนอย่างยั่งยืน ว่าส่วนใดที่ควรถือเป็นรายรับหรือรายจ่าย ส่วนใดที่ควรถือเป็นหนี้สิน รวมทั้งวิธีการจดบันทึกที่เป็นระบบถูกต้องพร้อมทั้งยกตัวอย่างอธิบายวิธีการจัดทำอย่างมีส่วนร่วม โดยสร้างรูปแบบบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมต่อชาวชุมชน เพื่อให้เข้าใจได้และสะดวกในการจัดทำที่ดีขึ้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะทำให้สามารถทราบถึงสถานการณ์การใช้จ่ายของครัวเรือนตนเอง

คำสำคัญ

รูปแบบบัญชีครัวเรือน การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน มีส่วนร่วม

Abstract

The participation of the community member in household accounting is very important to the guideline of the household and community development which also lead to sufficiency. The members need to know about themselves and make a discreet expenses plan for their living. The good planning is necessary to have an accurate data input which are collected about the income and expenses of the household to develop to participating household accounting. The acquired data is considered to find out how to balance the account by increase income and the expenses. If there is the amount left, the rest of

*อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาควิชาฯ เชียงใหม่
E-mail: dr_tok2029@hotmail.com

**อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาควิชาฯ เชียงใหม่
E-mail: nisara@mutl.ac.th

this amount will keep as a saving for the future. The information received from the household accounting as part of the community will lead to many ways of development to achieve the integration and strengthen the community. Therefore, this paper explains how to provide participating household accounting for the family and community sustainable development by shows sections that are considered as income, expenses or debt. This paper also includes the correct way to take notes as well as gives example on participatory by creating suitable participatory household accounting pattern for the community members in order to easy to understand and prepare. All this information makes it possible to know the situation of their household expenses and be able to plan to achieve sustainable community development.

Keywords

Pattern of Participating Household, Sustainable Community Development, Participate

บทนำ

สภาวะสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยกระแสวัตถุนิยม และความฟุ้งเฟ้อ พุ่งเฟื้อ จนทำให้ชาวชุมชนหลงเดินทางผิดไปตามกระแสนิยมจนกลายเป็นปัญหา โดยเฉพาะปัญหาหนี้สินที่ไม่มีวันจบสิ้น ภาครัฐและเอกชน ชุมชนหลายๆ แห่งได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระมหาราชประเทศมาใช้ในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน เพิ่มรายได้ รายจ่าย ลดและสร้างให้ชุมชนมีความพอเพียงตามหลักของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด โดยกระทรวงมหาดไทย ร่วมมือกับกรมการปกครอง การพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยความร่วมมือเชิงวิชาการของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ได้ดำเนินโครงการ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข แบบ ABC (Area-Based Collaborative Research) ในพื้นที่เป้าหมาย 76 จังหวัดทั่วประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาความเป็นอยู่ของ ประชาชนในพื้นที่ โดยใช้แนวคิดพื้นที่เป็นตัวตั้ง และใช้การจัดทำบัญชีครัวเรือน และแผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการ เข้าถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เพื่อนำไปสู่กระบวนการในการแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุด และ ตรงตามความต้องการ ควบคู่ไปกับการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนด้วยสมาชิกในชุมชนเอง ทั้งนี้ในการนำแนวคิด เครื่องมือ กระบวนการ และขั้นตอนดังกล่าวไปทดลองปฏิบัติในจังหวัดต่างๆ เพื่อดำเนินงานนั้น ในส่วนของอำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่ ได้เลือกหมู่บ้านสันลมจอย หมู่ 13 ตำบลสุเทพ เป็นหมู่บ้านนำร่องในการใช้การจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อ การแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบอย่างยั่งยืน โดยในปี 2554 หมู่บ้านสันลมจอยได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจ พอเพียงต้นแบบเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ระดับ “พออยู่ พอกิน” จากกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ผลจาก การประเมินหมู่บ้านสันลมจอยได้ผ่านการประเมินตามตัวชี้วัด ในด้านการปกครองหมู่บ้านสันลมจอยมีการปกครอง ในลักษณะคุ้มบ้านตามโครงการ “คุ้มบ้านพัฒนา ประชาเป็นสุข” แบ่งเป็น 10 คุ้มบ้าน ซึ่งทำให้ประชาชนในหมู่บ้าน เกิดการตื่นตัว มีความพร้อมในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง จากการสำรวจแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการจัด ทำบัญชีครัวเรือนที่เหมาะสมของชุมชนสันลมจอย ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนของบ้านสันลมจอย ส่วนใหญ่สำเร็จ การศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพรับจ้าง มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน 5,001 -10,000 บาท รายจ่าย

ครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน 5,001 -10,000 บาท ทางด้านหนี้สินครัวเรือนส่วนใหญ่มีหนี้สินในระบบ อยู่ในระดับ 10,000 - 50,000 บาท ซึ่งเป็นหนี้สินที่เกิดจากการซื้อยานพาหนะ เครื่องใช้ภายในบ้าน และอาคารสิ่งปลูกสร้าง และเนื่องจาก รายจ่ายมากกว่ารายได้ทำให้ครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม ซึ่งจากการสำรวจข้างต้นทำให้ทราบว่า ประชาชนใน หมู่บ้านสันลมจอยได้เคยมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนมาก่อน และบันทึกไม่ถูกต้อง ขาดความต่อเนื่อง สาเหตุมาจากการ ขาดความรู้และไม่มีหน่วยงานใดให้การสนับสนุนในการสร้างความรู้สร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง และผลจากการ ทำบัญชีครัวเรือนโดยไม่ได้นำมาวิเคราะห์ผลเพื่อสะท้อนสภาพความเป็นจริงของครัวเรือน และไม่ได้บ่งบอก แนวทางที่สามารถแก้ไขปัญหของครัวเรือนได้อย่างเป็นรูปธรรม สภาพปัญหาต่างๆ ดังกล่าวส่งผลให้ชาวชุมชน จำนวนมาก ต้องประสบกับปัญหาหนี้สิน เนื่องจากไม่มีเงินซื้อปัจจัยสี่ สาเหตุเหล่านี้ส่งผลต่อการเป็นหนี้ในระบบ และนำไปสู่ความยากจนที่เกิดขึ้นทั้งในเมืองและชนบท (สุภาภรณ์ วิริยกิจจำญญ, 2556) ดังนั้นหลังจากการได้มีเวที สันทนากลุ่มผู้นำชุมชนจึงได้ข้อสรุปว่า ถ้าจะสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บัญชีครัวเรือนให้กับ ประชาชนในหมู่บ้าน และสามารถทำให้หมู่บ้านสันลมจอยเป็นหมู่บ้านนำร่องในการใช้การจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อ การแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบอย่างยั่งยืนของตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบมีเหตุผลและทดลองปฏิบัติใน การวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเงินในครัวเรือน จากรูปแบบการบันทึกบัญชีครัวเรือนที่เกิดจากการมีส่วนร่วม มีการให้ ความรู้และคำแนะนำที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และความคุ้นเคยในการปฏิบัติ ซึ่งข้อมูลที่เกิดขึ้น จากการบันทึกบัญชีสามารถนำไปสู่การวางแผนการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างครบวงจร ด้วยกระบวนการวางแผน การปฏิบัติ การประเมินและการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งจะส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการ สร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจครัวเรือน การเพิ่มความสามารถในการชำระหนี้และส่งเสริมให้เกิดศักยภาพการ ออมเพิ่มขึ้นในอนาคต

แนวคิดบัญชีครัวเรือน

การทำบัญชีครัวเรือนเป็นการจดบันทึกรายรับและรายจ่ายประจำวันรวมทั้งหนี้สินของครัวเรือน ดังนั้นการ ทำบัญชีครัวเรือนจึงมีความสำคัญ ดังนี้

1. ทำให้ทราบรายรับ รายจ่ายและหนี้สินของครัวเรือน รายรับ เป็นเงินหรือของมีค่าที่ครัวเรือนได้รับจาก การประกอบอาชีพหรือผลตอบแทนที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยน เช่น เงินเดือน ดอกเบี้ยปรับจากเงินฝากธนาคาร รายได้ จากการขายสิ่งของเหลือใช้ เป็นต้น หนี้สินเป็นเงินหรือของมีค่าที่ครัวเรือนได้รับจากแหล่งภายนอก โดยมีภาระที่ต้อง ชดใช้คืนในอนาคต เช่น การกู้ยืมเงินจากธนาคาร การกู้ยืมเงินจากเพื่อนบ้าน การรับเงินช่วยเหลือต่างๆ ที่ต้องใช้คืน ภายในระยะเวลาที่กำหนด การซื้อของเงินผ่อน การเช่าซื้อและการซื้อทรัพย์สินเป็นเงินเชื่อ เป็นต้น รายจ่าย เป็นเงิน หรือของมีค่าที่จ่ายออกไปเพื่อให้ได้สิ่งของหรือบริการ เช่น ค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าอาหาร เป็นต้น

2. ทำให้ทราบว่าครัวเรือนมีเงินคงเหลือเท่าใดในแต่ละวัน

3. นำข้อมูลมาใช้ในการบริหารจัดการเงินในเรื่องจัดลำดับความสำคัญของรายจ่าย และวางแผนการใช้จ่าย ว่ารายจ่ายใดมีความจำเป็นรายจ่ายใดไม่มีความจำเป็นสามารถตัดออกได้ บัญชีครัวเรือนสามารถจัดทำได้หลายรูปแบบแต่อย่างน้อยต้องมีการจดบันทึกข้อมูลรายรับและรายจ่ายปกติเป็นตาราง 5 ช่อง ประกอบด้วย ช่องแรกวันเดือนปี

เพื่อบันทึกวันที่เกิดรายการ ช่องที่สองรายการ เพื่อบันทึกเหตุการณ์ ช่องที่สามรายรับ เพื่อบันทึกจำนวนเงินที่ได้รับ ช่องที่สี่รายจ่าย เพื่อบันทึกจำนวนเงินที่จ่ายออกไป และช่องสุดท้ายยอดคงเหลือ เป็นช่องสรุปยอดเงินคงเหลือในแต่ละวัน (นาพร ลิขิตวงศ์จร, 2550) บัญชีครัวเรือนนั้นผู้ปฏิบัติต้องบันทึกเป็นประจำทุกวันและรายการต่างๆ ที่นำมาบันทึกต้องบันทึกในรูปของตัวเงิน ดังนั้นการทำบัญชีครัวเรือนต้องอาศัยความสม่ำเสมอ

ส่วนข้อควรระวังในการทำบัญชีครัวเรือนมีดังนี้ ข้อมูลไม่ครบถ้วน ผู้จัดทำเข้าใจผิดในรายการบัญชี องค์ประกอบและรูปแบบของบัญชีครัวเรือนไม่ตรงกับความต้องการของผู้ปฏิบัติ การวิเคราะห์รายการไม่ถูกต้อง ไม่บันทึกบัญชีเนื่องจากผู้ทำบัญชีไม่เข้าใจรายการที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้บันทึกบัญชี จำแนกรายการบัญชีผิดและบันทึกตัวเลขผิด (วโรทัย โกศลพิศิษฐ์กุล, 2551)

แนวคิดการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชนนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทางหรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้มีการวางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้นจะต้องเป็นผลดีสำหรับกลุ่มหรือชุมชนที่สร้างขึ้น (สุพรรณิ ต่อนับ, 2551) ดังนั้นจึงมีแนวความคิดหรือกระบวนการทฤษฎีใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) ที่มองว่าการพัฒนาควรเป็นการรวมพลังสร้างสรรค์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องใช้กับชุมชนบนพื้นฐานแห่งความสามัคคี โดยจะนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดี มีองค์ประกอบที่ครบถ้วน สมดุล และสามารถดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน ซึ่งมีประชาชนและชุมชนเป็นแกนหลักและเป็นผู้กำหนดความต้องการในการพัฒนา เป็นผู้ดำเนินการให้เกิดการพัฒนาและเป็นผู้รับผลของการพัฒนา ตลอดจนมีการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องอันนำไปสู่ “การเรียนรู้ร่วมกันและซึ่งกันและกันจากการปฏิบัติจริง” (ฉัตรณิ กลางสวัสดิ์, 2552) นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนยังสอดคล้องกับแนวคิดด้านการพัฒนาชุมชนโดยการพัฒนาชุมชนมีหลักการที่ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกรรมวิธีแห่งการกระทำทางสังคมราษฎรในชุมชนนั้นๆ ร่วมกันการวางแผน และลงมือปฏิบัติตามแผนเอง แผนดังกล่าวจะกำหนดว่า กลุ่มของตนและแต่ละบุคคลต้องการอย่างไร และมีปัญหาร่วมกันอะไรบ้างแล้วจัดทำแผนการของกลุ่มและของแต่ละบุคคลเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ และสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านั้น โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและถ้าจำเป็นอาจจะขอความช่วยเหลือทั้งด้านบริการและวัสดุจากองค์การรัฐบาลและมิใช่รัฐบาล (สำนักงานสนับสนุนกองทุนงานวิจัย, 2552) จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนานั้นเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน การให้การศึกษาแก่ชุมชนและกระบวนการกลุ่มให้ประชาชนเป็นหลักในการพัฒนาและให้บุคคลมีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาตนเองและกลุ่มหรือชุมชน ทั้งนี้โดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ทุกขั้นตอนและพัฒนาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์และใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนคือหัวใจสำคัญหรือคำตอบของการพัฒนาจึงอยู่ที่ชาวบ้านหรือประชาชนที่จะสานความร่วมมือในการริเริ่มหรือรับผลการพัฒนา โดยจะต้องผ่านกระบวนการที่เรียกว่า การยอมรับนวัตกรรมหรือกระบวนการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ซึ่งการพัฒนาตามแนวทางทฤษฎีใหม่เป็นการปรับเปลี่ยนขนานใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากระบบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบดั้งเดิม วิถีคิดแบบดั้งเดิมนำไปสู่วิธีการใหม่ที่ดีกว่า

การพัฒนาจึงจะสะท้อนให้เห็นการไม่ยอมรับต่อสภาพที่เป็นอยู่ของมนุษย์ เป็นการแสวงหาการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ชีวิตดีขึ้น ทั้งนี้โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่าปัจเจกชนและสังคมทั้งมวลสามารถดำเนินการต่างๆ ที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้น (กัญญามาน อินทวาท และคณะ, 2546) การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องเป็นวงจรและต้องการมีการปรับปรุงวิธีคิดและการปฏิบัติหรือวิธีแก้ปัญหาในแต่ละเรื่องให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพื่อให้ชุมชนมีการเรียนรู้และสังมประสพการณ์การพัฒนาอย่างเป็นระบบ

แนวคิดรูปแบบบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วนร่วม

การจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วนร่วมนั้นเกิดจากการระดมความคิดของอาสาสมัคร ผู้นำชุมชนและสมาชิกในหมู่บ้านสันตมจอย หมู่ 13 จำนวน 100 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจากชาวชุมชนที่สมัครใจในการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีที่จะส่งเสริมและถ่ายทอดสู่บุคคลอื่นในชุมชน โดยจะได้แนวทางการพัฒนารูปแบบบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วนร่วมและศักยภาพการประยุกต์ใช้บัญชีครัวเรือนของชาวชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อครัวเรือนและสังคมโดยรวมอย่างแท้จริง โดยมีกระบวนการในการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาและทบทวนกระบวนการและบทเรียนการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่ผ่านมาของชุมชน
2. เสริมสร้างกระบวนการคิด การสร้างความรู้ความเข้าใจ

3. พัฒนารูปแบบบัญชีครัวเรือนและทดลองปฏิบัติในการวิเคราะห์พฤติกรรมในระดับครัวเรือนที่เหมาะสมสอดคล้องกับชุมชน จึงได้รูปแบบบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วนร่วมดังนี้

ตารางที่ 1

ตารางใบสรุปบัญชีครัวเรือน

สรุปบัญชีครัวเรือน

ชื่อ-สกุล.....(ผู้จัดทำบัญชีครัวเรือน)

ประจำเดือน.....

รายการ	วันที่				รวม
	1-7	8-14	15-21	22-สิ้นเดือน	
รายรับในครัวเรือน					
1. เงินสดคงเหลือเดือนที่ผ่านมา					
2. รายรับในครัวเรือน					
ก. รวมรายรับในครัวเรือน (1+2)					
รายจ่ายในครัวเรือน					ก
1. รายจ่ายเกี่ยวกับการเกษตร					
2. รายจ่ายด้านอาหาร					
3. รายจ่ายด้านของใช้					
4. รายจ่ายด้านการศึกษา					
5. รายจ่ายด้านสาธารณสุข / ที่อยู่อาศัย					
6. รายจ่ายด้านกิจกรรมต่างๆ และเงินออมหลักประกัน					
ข. รวมรายจ่ายในครัวเรือน (1+2+3+4+5+6)					ข
ค. รายรับ-รายจ่าย (ก-ข) = เงินคงเหลือ					ค
ง. เงินออมและหลักประกัน					ง
เงินคงเหลือทั้งสิ้น (ค+ง)					

บันทึกรายการหนี้สิน

รายการหนี้สิน	ยอดหนี้ ทั้งหมด	ยอดชำระ เงินต้นรายเดือน	ยอดหนี้ คงเหลือ	หมายเหตุ
เงินกู้ในระบบ				
เงินกู้นอกระบบ				
เงินผ่อนชำระสินค้า / สิ่งอำนวยความสะดวก				
รวมหนี้สินคงเหลือ				

ตารางที่ 2

ตารางบันทึกรายรับครัวเรือน

รายการหนี้สิน	วันที่							รวม
	1	2	3	4	5	6	7	
1. รายรับในครัวเรือน								
เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ								
รายได้จากการค้าขาย								
รับเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุ / ผู้พิการ / สงเคราะห์บุตร								
รับเงินจากคนในครอบครัวส่งมาให้								
รับเงินจากการกู้ยืม								
รับเงินจากการให้เช่า								
รับเงินจากดอกเบี้ย / เงินปันผล								
รายได้อื่นๆ จาก.....								
รวม								
เงินออม และหลักประกัน								
เงินออม (ธนาคาร กระปุกออมสิน สหกรณ์)								
จ่ายเบี้ยประกันชีวิต และเบี้ยประกันสุขภาพ								
จ่ายเบี้ยประกันทรัพย์สิน								
รวม								

ตารางที่ 3

ตารางบันทึกรายจ่ายครัวเรือน

รายการ	วันที่							
	1	2	3	4	5	6	7	รวม
1. รายจ่ายเกี่ยวกับการเกษตร								
ค่าจ้างแรงงาน								
ค่าใช้จ่ายทางการเกษตร เช่น ค่าปุ๋ย, ยาฆ่าแมลง								
ค่าอาหารสัตว์								
รายจ่ายอื่นๆ.....								
รวม								

ตารางที่ 3

ตารางบันทึกรายจ่ายครัวเรือน (ต่อ)

รายการ	วันที่							รวม
	1	2	3	4	5	6	7	
2. รายจ่ายด้านอาหาร								
ข้าวสาร								
ผัก+ผลไม้								
เนื้อสัตว์+ไข่								
อาหารสำเร็จรูป								
เครื่องปรุงรส / ของแห้ง								
ค่าเช่าเพลิงในการหุงต้ม								
น้ำดื่มสะอาด (น้ำเปล่า)								
รายจ่ายอื่นๆ.....								
รวม								
3. รายจ่ายด้านของใช้								
ผลิตภัณฑ์ซักล้าง และทำความสะอาด เช่น ผงซักฟอก น้ำยาล้างจาน ฯลฯ								
ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดร่างกาย เช่น สบู่ ยาสีฟัน แชมพู ฯลฯ								
ผลิตภัณฑ์เพื่อเสริมความงาม เช่น เครื่องสำอาง ครีมบำรุงผิวพรรณ ฯลฯ								
เสื้อผ้า / เครื่องนุ่งห่ม								
ซื้อ / ผ่อน อุปกรณ์ไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวก								
ซื้อ / ผ่อน ยานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์								
รวม								
4. รายจ่ายด้านการศึกษา								
ค่าเทอม								
ค่ากิจกรรมพิเศษ เช่น ค่าเรียนพิเศษ								
ค่าเครื่องแบบ หนังสือ และอุปกรณ์การเรียน								
ค่าเงินไปโรงเรียนของบุตรหลาน								
ค่าเดินทางบุตรหลานไปโรงเรียน								
รวม								
5. รายจ่ายค่าสาธารณูปโภค/ที่อยู่อาศัย								
ค่าน้ำ / ค่าไฟ								
ค่าโทรศัพท์ เช่น บ้าน มือถือ บัตรเติมเงิน อินเทอร์เน็ต								
ค่ารักษาพยาบาล								
ค่าซ่อมแซม (บ้าน รถ อุปกรณ์ต่างๆ)								
ค่าก่อสร้าง / ต่อเติม ที่อยู่อาศัย								
ค่าน้ำมันรถ								
ค่าเช่าที่อยู่อาศัย (บ้าน หอพัก)								
รายจ่ายอื่นๆ.....								
รวม								

ตารางที่ 3

ตารางบันทึกการจ่ายครัวเรือน (ต่อ)

รายการ	วันที่							รวม
	1	2	3	4	5	6	7	
6. รายการกิจกรรมอื่นๆ								
ค่าภาษีสังคม เช่น ทำบุญ / กฐิน / ผ้าป่า / งานศพ / งานแต่ง / เงินบริจาค								
ค่าห่วย / ลีดเดอร์ / สลากกินแบ่งรัฐบาล / แשר								
ค่าบุหรื / ยาสูบ / ยาเส้น								
ค่าเหล้า / เบียร์ / ยาแดง / ไวน์ / เครื่องดื่มชูกำลัง								
ค่าจัดงาน (มงคล / อวมงคล) / ค่าสมาชิกฌาปนกิจ								
ค่าจ่ายเงินกู้								
รายการอื่นๆ.....								
รวม								

และตัวอย่างการบันทึกบัญชีครัวเรือน ซึ่งกำหนดรายการรายรับรายจ่ายของนายสันลมจอย สุเทพ ตั้งแต่วันที่ 1-7 เดือนมกราคม 25X6 มีดังนี้

- 1 ม.ค. รับเงินเดือนงวดแรก 10,000 บาท ซื้อผักสดมาประกอบอาหาร จำนวน 75 บาท
ซื้อส้ม 2 กิโลกรัม รวมเป็นเงินจำนวน 80 บาท และซื้อห่วย 2,000 บาท
ซื้อของหวาน 2 ถูง รวมเป็นเงินจำนวน 20 บาท
- 2 ม.ค. จ่ายค่าน้ำมันรถให้ลูกไปโรงเรียน 200 บาท ซื้อผักสด 200 บาท
- 3 ม.ค. จ่ายค่าโทรศัพท์เติมเงิน 200 บาท ซื้อเนื้อหมู 70 บาท ซื้อข้าวสาร 10 ลิตร ลิตรละ 30 บาท
จำนวน 300 บาท ซื้อเนื้อวัว 150 บาท
- 4 ม.ค. ซื้อแฮมพู จำนวน 200 บาท ทิชชูจำนวน 280 บาท จ่ายค่าเบี้ยประกันชีวิต 500 บาท
ซื้อน้ำปลา ซิอิ้ว รสดี น้ำมันหอย 300 บาท
- 5 ม.ค. ซื้อเครื่องปั่นน้ำผลไม้ 1,000 บาท โดยผ่อนจ่าย 5 งวด เริ่มจ่ายงวด 1 วันนี้งวดละ 200 บาท
- 6 ม.ค. จ่ายค่าน้ำ จำนวน 200 บาท ซื้อปูนซ่อมแซมบ้าน 3,000 บาท
- 7 ม.ค. จ่ายค่าฌาปนกิจหมู่บ้าน 300 บาท ทำบุญร่วมงานศพ 300 บาท ค่าเหล้า/ เบียร์ 800 บาท
จ่ายค่างวดที่ 2 ค่าเครื่องปั่น 200 บาท

ตารางที่ 4

ใบสรุปครัวเรือนของนายสันลมจอย สุเทพ ตั้งแต่วันที่ 1-7 เดือนมกราคม 25X6

สรุปบัญชีครัวเรือน ชื่อ-สกุล.....นายสันลมจอย สุเทพ.....(ผู้จัดทำบัญชีครัวเรือน)
ประจำเดือนมกราคม 25X6

รายการ	วันที่				รวม	
	1-7	8-14	15-21	22-สิ้นเดือน		
รายรับในครัวเรือน						
1. เงินสดคงเหลือเดือนที่ผ่านมา					-	
2. รายรับในครัวเรือน	10,000				10,000	
ก. รวมรายรับในครัวเรือน (1+2)	10,000	-	-	-	10,000	ก
รายจ่ายในครัวเรือน						
1. รายจ่ายเกี่ยวกับการเกษตร	-				-	
2. รายจ่ายด้านอาหาร	1,015				1,015	
3. รายจ่ายด้านของใช้	880				880	
4. รายจ่ายด้านการศึกษา	200				200	
5. รายจ่ายด้านสาธารณสุข / ที่อยู่อาศัย	3,220				3,220	
6. รายจ่ายด้านกิจกรรมต่างๆ และเงินออมหลักประกัน	3,900				3,900	
ข. รวมรายจ่ายในครัวเรือน (1+2+3+4+5+6)	9,215	-	-	-	9,215	ข
ค. รายรับ-รายจ่าย (ก-ข) = เงินคงเหลือ					785	ค
ง. เงินออมและหลักประกัน					500	ง
เงินคงเหลือทั้งสิ้น (ค+ง)					1,285.00	

ตารางที่ 5

การบันทึกรายละเอียดรายรับของนายสันลมจอย สุเทพ ตั้งแต่วันที่ 1-7 เดือนมกราคม 25X6

รายการหนี้สิน	วันที่							
	1	2	3	4	5	6	7	รวม
1. รายรับในครัวเรือน								
เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ	10,000							10,000
รายได้จากการค้าขาย								-
รับเงินช่วยเหลือผู้สูงวัย / ผู้พิการ / สงเคราะห์บุตร								-
รับเงินจากคนในครอบครัวส่งมาให้								-
รับเงินจากการกู้ยืม								-
รับเงินจากการให้เช่า								-
รับเงินจากดอกเบี้ย / เงินปันผล								-
รายได้อื่นๆ จาก.....								-
รวม	10,000	-	-	-	-	-	-	10,000
เงินออม และหลักประกัน								
เงินออม (ธนาคาร กระเป๋าออมสิน สหกรณ์)								
จ่ายเบี้ยประกันชีวิต และเบี้ยประกันสุขภาพ								
จ่ายเบี้ยประกันทรัพย์สิน								
รวมเงินออม และหลักประกัน	-	-	-	-	500	-	-	500

ตารางที่ 6

การบันทึกรายละเอียดรายจ่ายของนายสันลมจอย สุเทพ ตั้งแต่วันที่ 1-7 เดือนมกราคม 25X6

รายการ	วันที่								รวม
	1	2	3	4	5	6	7		
1. รายจ่ายเกี่ยวกับการเกษตร									
ค่าจ้างแรงงาน								-	
ค่าใช้จ่ายทางการเกษตร เช่น ค่าปุ๋ย, ยาฆ่าแมลง								-	
ค่าอาหารสัตว์								-	
รายจ่ายอื่นๆ.....								-	
รวม	-	-	-	-	-	-	-	-	
2. รายจ่ายด้านอาหาร									
ข้าวสาร			300					300	
ผัก+ผลไม้	115	20						175	
เนื้อสัตว์+ไข่			220					220	
อาหารสำเร็จรูป	20							20	
เครื่องปรุงรส / ของแห้ง				300				300	
ค่าเชื้อเพลิงในการหุงต้ม								-	
น้ำดื่มสะอาด (น้ำเปล่า)								-	
เครื่องดื่มปราศจากแอลกอฮอล์ เช่น นม น้ำผลไม้ ชา กาแฟ น้ำอัดลม ฯลฯ								-	
รายจ่ายอื่นๆ.....								-	
รวม	175	20	520	300	-	-	-	1,015	
3. รายจ่ายด้านของใช้									
ผลิตภัณฑ์ซักล้าง และทำความสะอาด เช่น ผงซักฟอก น้ำยาล้างจาน ฯลฯ								-	
ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดร่างกาย เช่น สบู่ ยาสีฟัน แชมพู ฯลฯ				480				480	
ผลิตภัณฑ์เพื่อเสริมความงาม เช่น เครื่องสำอาง ครีมบำรุงผิวพรรณ ฯลฯ								-	
เสื้อผ้า / เครื่องนุ่งห่ม								-	
ซื้อ / ผ่อน อุปกรณ์ไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวก									
ซื้อ / ผ่อน ยานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์									
รวม	-	-	-	480	200	-	200	400	
4. รายจ่ายด้านการศึกษา									
ค่าเทอม								-	
ค่ากิจกรรมพิเศษ เช่น ค่าเรียนพิเศษ								-	
ค่าเครื่องแบบ หนังสือ และอุปกรณ์การเรียน								-	
ค่าเงินไปโรงเรียนของบุตรหลาน								-	
ค่าเดินทางบุตรหลานไปโรงเรียน		200						200	
รวม	-	200	-	-	-	-	-	200	

ตารางที่ 6

การบันทึกรายละเอียดรายจ่ายของนายสันลมจอย สุเทพ ตั้งแต่วันที่ 1-7 เดือนมกราคม 25X6 (ต่อ)

รายการ	วันที่							
	1	2	3	4	5	6	7	รวม
5. รายจ่ายค่าสาธารณูปโภค/ที่อยู่อาศัย								
ค่าน้ำ / ค่าไฟ						200		200
ค่าโทรศัพท์ เช่น บ้าน มือถือ บัตรเติมเงิน อินเทอร์เน็ต			20					20
ค่ารักษาพยาบาล								-
ค่าซ่อมแซม (บ้าน รถ อุปกรณ์ต่างๆ)								-
ค่าก่อสร้าง / ต่อเติม ที่อยู่อาศัย						3,000		3,000
ค่าน้ำมันรถ								-
ค่าเช่าที่อยู่อาศัย (บ้าน หอพัก)								-
รายจ่ายอื่นๆ.....								-
รวม	-	-	20	-	-	3,200	-	3,220
6. รายจ่ายกิจกรรมอื่นๆ								
ค่าภาษีสังคม เช่น ทำบุญ / กฐิน / ผ้าป่า / งานศพ / งานแต่ง / เงินบริจาค						300		300
ค่าห่วย / ลีอตเตอร์ / สลากกินแบ่งรัฐบาล / แשר	2,000							2,000
ค่าบุหรี่ยาสูบ								-
ค่าเหล้า / เบียร์ / ยาแดง / ไวน์ / เครื่องดื่มชูกำลัง						800		800
ค่าจัดงาน (มงคล / อวมงคล)								-
ค่าสมาชิกฌาปนกิจ						300		300
ค่าจ่ายเงินกู้								-
รายจ่ายอื่นๆ.....								-
รวม	2,000	-	-	-	-	-	1,400	3,400

การจัดทำบัญชีอย่างมีส่วนร่วมของชาวชุมชนนั้น ก่อให้เกิดรูปแบบบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับชาวชุมชน โดยเกิดจากการระดมความคิดและแนวทางที่ชาวชุมชนต้องการ ซึ่งรูปแบบบัญชีครัวเรือนที่ได้นั้นเป็นสิ่งที่ชาวชุมชนสามารถนำไปสู่การพัฒนา ตัวอย่างรายการที่เกิดขึ้นต่อสัปดาห์ จะเห็นได้ว่า ผู้จัดบัญชีครัวเรือนนั้นมีรายได้ 10,000 บาท มีรายจ่ายทั้งสิ้น 9,215 บาท มีเงินคงเหลือ 785 บาท โดยวิเคราะห์รายจ่ายทั้ง 6 หมวด จะเห็นได้ว่าหมวดรายจ่ายที่มีความสำคัญสามลำดับได้แก่ รายจ่ายกิจกรรมอื่นๆ รายจ่ายค่าสาธารณูปโภค/ที่อยู่อาศัยและรายจ่ายด้านอาหาร มีจำนวนเงิน 3,400 บาท 3,220 บาท และ 1,015 บาท ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์รายจ่ายแยกตามรายการ พบว่า รายจ่ายอื่นๆ นั้น สิ่งที่สามารถนำไปสู่การลด ละ เลิก ได้แก่ ค่าห่วย / ลีอตเตอร์ / สลากกินแบ่งรัฐบาล / แשר และค่าเหล้า / เบียร์ / ยาแดง / ไวน์ / เครื่องดื่มชูกำลัง ดังนั้น ถ้าสามารถลด ละ เลิกได้จะทำให้มีรายได้กลับเข้ามาเป็นจำนวน 2,800 บาท โดยจะเห็นการบันทึกบัญชีครัวเรือนช่วยในการบริหารจัดการครอบครัว ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ช่วยในการวางแผนชีวิต รู้รายจ่าย เพิ่มรายได้ ไม่ยุ่งยาก ไม่เสียเวลา ช่วยให้ครัวเรือนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อมีการเรียนรู้ถึงประโยชน์และมีความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือนแล้ว การส่งเสริมให้เกิดการออมภายในครัวเรือนก็

เป็นสิ่งสำคัญ โดยผู้นำชุมชนต้องให้การสนับสนุนโครงการหรือกิจกรรมที่สามารถกระตุ้นการออมได้ เช่น การจัดตั้งสหกรณ์ เพื่อให้เป็นสถานที่ที่ชาวชุมชนสามารถนำผลผลิตไปจำหน่าย สร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้น มีการออมและการกู้ยืมในลักษณะของการเกื้อกูลของคนภายในชุมชนเอง ซึ่งสุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต (2551) ได้อธิบายความสัมพันธ์ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) และข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหาด้วยการสร้างรายได้และลดรายจ่ายและส่งเสริมให้เกิดระบบสหกรณ์ เพื่อจะได้เป็นแหล่งในการขายผลผลิต การสร้างงาน รวมทั้งการต่อรองราคา ทั้งยังเป็นแหล่งเงินออมและแหล่งกู้ยืมที่ควบคุมโดยกลุ่มหรือชุมชน โดยทำควบคู่กับการส่งเสริมการเรียนรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้ชาวชุมชนเข้าใจตระหนักในเรื่องการจัดการระบบการเงินในระดับครอบครัวให้เกิดประสิทธิภาพ

ข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีครัวเรือนอาจเกิดจากการบันทึก การบวกหรือการลบจำนวนเงินผิด อาจเกิดจากการลืมบันทึกรายการบัญชี ปัญหาดังกล่าวแก้ไขโดยการกระหนดยอดเงินระหว่างยอดเงินคงเหลือในบัญชีครัวเรือนกับเงินสดที่ครัวเรือนมีอยู่จริง การบริหารจัดการเงินเป็นการจัดการให้เกิดความสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่าย ครัวเรือนควรมีรายรับมากกว่ารายจ่าย หากรายรับน้อยกว่ารายจ่าย ครัวเรือนต้องทำการกู้ยืมเงินมาใช้จ่าย การกู้ยืมเป็นการแก้ปัญหาได้เพียงช่วงระยะสั้นๆ แต่จะเป็นการสร้างปัญหาระยะยาวในอนาคต ถ้ารายรับน้อยกว่ารายจ่ายเป็นประจำ ครัวเรือนก็จะมีหนี้สินพอกพูนขึ้น ภาระหนี้สินที่ต้องชำระคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยก็จะเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาการกู้ยืม ทำให้เป็นปัญหาที่แก้ยาก

การแก้ปัญหาที่มั่นคงและถูกต้องสามารถทำได้ 4 วิธี คือ (ศิรินุช อินละคร, 2548, 1-4)

1. การวางแผนการเงินส่วนบุคคลเป็นกระบวนการในการจัดการด้านการเงินของบุคคล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเงินที่ต้องการ เป้าหมายของบุคคลสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1. เป้าหมายที่เกี่ยวกับเงิน (Financial Goals) เป็นเป้าหมายที่สามารถกำหนดในรูปตัวเงิน และหากบรรลุเป้าหมายทางการเงินจะทำให้บุคคลมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป้าหมายทางการเงินของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันตามสถานภาพทางการเงินของบุคคลนั้น โดยต้องการมีเงินเพียงพอเพื่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลบรรลุเป้าหมายทางการเงินก็คือ “การใช้เงินให้เป็นประโยชน์” ดังนั้นการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลที่ดีจะต้องช่วยให้บุคคลบรรลุเป้าหมายทางการเงินที่ต้องการได้

1.2. เป้าหมายที่ไม่เกี่ยวกับเงิน (Non-Financial Goals) เป็นเป้าหมายที่จะกำหนดเป็นนามธรรมได้ เช่น ให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข การช่วยเหลือผู้ยากไร้ หรือการช่วยเหลือสัตว์ที่ถูกทอดทิ้ง ซึ่งบุคคลสามารถบรรลุเป้าหมายเหล่านี้ได้โดยอาจจะไม่จำเป็นต้องใช้เงิน เนื่องจากการวางแผนการเงินส่วนบุคคลที่ดีจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายทางการเงินที่ต้องการได้ ซึ่งการดำเนินการจะเป็นแนวทางให้ครัวเรือนและชุมชนเกิดประโยชน์ได้แก่ (1) ช่วยให้มีการจัดการเกี่ยวกับรายรับรายจ่าย เงินออมของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (2) ช่วยให้มีการควบคุมสถานะทางการเงินของตนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดหนี้สินมากเกินไป (3) ช่วยลดความเครียดและวิตกกังวลทางการเงินของบุคคล เพราะการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลได้รวมถึงการคาดคะเนรายได้และค่าใช้จ่ายของบุคคลในอนาคตแล้วและได้นำแผนไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายทางการเงินที่ต้องการ

2. การหาทางเพิ่มรายรับ เช่น การใช้เวลาว่างในการผลิตหรือแปรรูปสินค้าเพื่อนำไปจำหน่าย การปลูกผักสวนครัว รวมถึงการอบรม การสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ในครัวเรือน

3. การตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกจากการรายจ่ายของครัวเรือน เช่น ค่าภาษีสังคม/ค่าห่วย/สลากกินแบ่งรัฐบาล/ค่าบุหรี่ยาสูบ/ค่าจัดงาน (มงคล / อวมงคล)

4. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมรายจ่ายที่จำเป็น เช่น การปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานภายในครัวเรือน เพื่อช่วยลดรายจ่ายด้านอาหาร

รูปแบบบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วนร่วมนั้น เป็นการระดมความคิดจากชาวชุมชนเพื่อการวิเคราะห์ปัญหาของครัวเรือนจากการจัดบันทึกรายการที่เกิดขึ้นจริงของครัวเรือน แต่สิ่งที่จำเป็นที่สุดควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขการมีส่วนร่วมในการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้ได้ข้อมูลของชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นต้องมีการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมส่วนบุคคลของชาวชุมชนโดยมุ่งเน้นสิ่งต่อไปนี้

1. การสร้างความร่วมมือของกลุ่มผู้นำชุมชนในการติดตามประเมินผลทุกๆ รอบของการจัดทำบัญชีครัวเรือน โดยการแสดงผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนชาวชุมชนให้แสดงเป็นรอบระยะเวลาบัญชีครัวเรือนที่ชาวชุมชนจัดทำขึ้น

2. สร้างแรงกระตุ้นในชุมชนโดยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับบัญชีครัวเรือน ได้แก่ ทำป้ายประชาสัมพันธ์ชุมชนเข้มแข็งโดยบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วนร่วม การประกาศเสียงตามสายภายในชุมชน

3. การสร้างบุคคลต้นแบบบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วนร่วมภายในชุมชน โดยเริ่มต้นจากกลุ่มผู้นำในการจัดทำและเป็นผู้ติดตามประเมินผลในการวิเคราะห์และแสดงผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อเป็นต้นแบบและแรงจูงใจให้กับชาวชุมชน

4. นำปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดทำบัญชีครัวเรือนมาหาแนวทางแก้ไขร่วมกันภายในชุมชนและนำการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการจัดทำบัญชีครัวเรือนไปประยุกต์ใช้กับโครงการในชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการปฏิบัติและเห็นคุณค่าของการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

5. การประชาคมหมู่บ้านโดยการร่วมกันสร้างกฎระเบียบในการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามรูปแบบที่ชาวชุมชนต้องการโดยสร้างวิธีการร่วมกันและแนวทางปฏิบัติร่วมกันโดยมอบรางวัลต่อครอบครัวที่มีการเปลี่ยนแปลงในจัดทำบัญชีที่ประสบความสำเร็จ

บทสรุป

การจัดทำบัญชีครัวเรือนสามารถจัดระเบียบการเงินภายในครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนสามารถรับรู้ที่มาของรายรับ และการใช้ไปของรายจ่าย เริ่มรู้จักวางแผนทางการเงิน บริหารเงิน เกิดความรู้ ความเข้าใจ และนำไปสู่การปฏิบัติในการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ซึ่งเมื่อมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดทำบัญชีแล้วยังสามารถใช้เป็นแนวทางขยายผลในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของครัวเรือนให้มีความพอดี พอใช้และเหลือไว้เก็บออมรวมทั้งนำข้อมูลมาใช้พิจารณาเพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง และหาทางเพิ่มรายได้เพื่อการวางแผนการเงินในอนาคต นอกจากนั้นผู้นำชุมชนยังสามารถใช้ข้อมูลมาสนับสนุนในการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้สร้างโอกาสให้กับคนในชุมชนได้ตามสภาพของความเป็นจริงของสมาชิกในชุมชน สามารถวิเคราะห์วางแผนพัฒนาชุมชนเพื่อความยั่งยืน ซึ่งการสร้างความร่วมมือและกำหนดรูปแบบบัญชีครัวเรือนที่มีความเหมาะสมสำหรับชาวชุมชนในหมู่บ้านสันลุมจอย ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม อาศัยผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีการสร้างกฎกติกาการกระตุ้นเพื่อให้เกิดแรงจูงใจเพื่อให้ชาวชุมชนเห็นความสำคัญ และประโยชน์ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง

โดยแท้จริงแล้วความสุขของชาวชุมชนและครอบครัวไม่ใช่แค่การมีลาภยศชื่อเสียง เงินทอง แต่จะเป็นความสุขจากการใช้ชีวิตบนความพอเพียง ดำเนินอยู่บนหนทางที่ควรจะเป็น มีเหตุผล รู้จักพึ่งพาตนเอง มีความพอประมาณ พออยู่พอกิน พอใช้ และรู้จักเก็บออม ดังสมการทางการเงินที่ว่ารายได้ ลบ การออม เท่ากับ รายจ่าย จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนทางการเงินของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาณอินทร์ และคณะ. (2550). **การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการจัดการค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี**. ศูนย์เครือข่ายวิจัยตอนบน.
- จัตรมณี กลางสวัสดิ์. (2552). **การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการเงินของประชาชนที่จัดทำบัญชีครัวเรือน กรณีศึกษาในเขตพื้นที่ ต.อ่างทอง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร. สืบค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2556, จาก <http://tdc.thailis.or.th>.
- นภาพร ลิขิตวงศ์จร. (2550). **บัญชีครัวเรือน: เครื่องมือสู่เศรษฐกิจพอเพียง**. ขอนแก่น: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วโรทัย โกศลพิศิษฐ์กุล. (2551). **หนี้สินของเกษตรกรในชนบทไทย**. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2556, จาก <http://www.fpo.go.th/S-I/Source/Article/Article66.htm>.
- ศิริสุข อินละคร (2548). **การเงินส่วนบุคคล**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานสนับสนุนกองทุนงานวิจัย (2552). **“บัญชีครัวเรือน” เปลี่ยนชีวิต เรื่องจริงของ อัมพร อินตานันท์**. สืบค้นเมื่อ 23 มิถุนายน 2556, จาก http://www.vijai.org/article/show_topic.asp?Topicid=462.
- สุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต. (2551). **ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สุภาภรณ์ วิริยกิจจำรูญ (2556). **การสำรวจศักยภาพครัวเรือนชาวชุมชนสันลมจอย**. เชียงใหม่: คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ เชียงใหม่.
- สุพรรณิ ต่อนับ (2551). **การทำบัญชีครัวเรือนของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในจังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.